

A85/31

8 juli 1985

DE 'VEREINIGUNG DER JURISTEN DER DDR'

De 'Vereinigung der Juristen der DDR' (VdJ) is de beroepsorganisatie van Oostduitse juristen, die haar oorsprong vindt in de op 20 juni 1949 opgerichte 'Vereinigung Demokratischer Juristen Deutschlands'. Evenals bijvoorbeeld wetenschappers en schrijvers moeten juristen in de DDR lid zijn van een categorale vakorganisatie om hun beroep te mogen uitoefenen. De VdJ heeft zich daarnaast als filiaal van de 'International Association of Democratic Lawyers', een internationale communistische frontorganisatie, in het recente verleden herhaaldelijk ingezet voor de "verwezenlijking van de socialistische buitenlandse politiek" van de DDR en dient beschouwd te worden als een weliswaar onopvallend, maar niet onbelangrijk instrument in het Oosteuropese beïnvloedingsorkest.

VdJ en SED

Evenals andere maatschappelijke organisaties in de DDR onderschrijft de 'Vereinigung der Juristen in der DDR' (VdJ) de leidende rol van de 'Sozialistische Einheitspartei Deutschlands' (SED) in staat en maatschappij.

Een eerste aanwijzing voor de verhouding tussen VdJ en SED ligt besloten in artikel 29 van de Oostduitse grondwet van 1974. Hierin wordt de burgers het recht toegekend zich te verenigen om "hun belangen te behartigen in overeenstemming met de grondbeginselen en doelen van de grondwet". Het laatste gedeelte van deze formulering bindt het verenigingsrecht aan o.a. het eerste grondwetsartikel dat de DDR omschrijft als "de politieke organisatie van de werkende mensen in stad en land onder leiding van de arbeidersklasse en haar marxistisch-leninistische partij" (de SED). De op deze wijze vastgelegde leidende rol van de SED wordt uitgewerkt in de inleiding van de statuten van de Oostduitse CP: "De 'Sozialistische Einheitspartei Deutschlands' (...) is de leidende kracht van de socialistische samenleving, van alle organisaties van de arbeidersklasse en van de werkende mens, van de staats- en maatschappelijke organisaties" (dus ook van de VdJ). Daar komt bij dat de VdJ als categorale

vakorganisatie deel uit maakt van het 'Nationale Front der DDR', de overkoepeling van alle politieke en maatschappelijke organisaties in Oostduitsland, die statutair de leidende rol van de communistische partij (de SED) erkent.

Hoewel Oostduitse juristen dus door hun verplichte lidmaatschap van de VdJ reeds een belangrijk stuk van hun onafhankelijkheid moeten inleveren, zijn ze ook los daarvan gebonden aan het primaat van de SED. Krachtens artikel 90 van de grondwet moet de rechtspleging in de DDR immers dienstbaar zijn aan "de uitvoering van de socialistische wetten, de bescherming en de ontwikkeling van de Duitse Democratische Republiek en haar staats- en maatschappij-orde". Gelet op het eerder geciteerde eerste artikel van de constitutie dient de rechtsspraak zich daarmee in feite te onderschikken aan de leidende rol van de 'marxistisch-leninistische partij'.

Volgens de statuten van de SED stuurt het Centraal Comité (CC) van deze partij de werkzaamheden van de "gekozen centrale staats- en maatschappelijke organen en organisaties" via de daarin bestaande partijgroepen. De taak van deze groepen is de invloed van de partij in alle maatschappelijke geledingen te versterken, haar politiek onder de partijlozen te vertegenwoordigen, de partij- en staatsdiscipline te verstevigen, de strijd tegen het 'bureaucratisme' te voeren en de uitvoering van de partij- en regeringsdirectieven te waarborgen. De partijgroepen in maatschappelijke organisaties als de VdJ zijn daarbij verantwoordig schuldig aan het CC/SED en moeten zich in alle vraagstukken consequent door de besluiten van dit leidinggevende partijorgaan laten leiden.* Praktisch betekent dat dat de activiteiten van de VdJ worden gecontroleerd door de afdeling "Staats- und Rechtsfragen" van het CC/SED. De opdrachten die worden verstrekt door de CC-afdeling aan de partijgroepen in de VdJ, gelden in feite voor alle leden van de juristenvereniging.

De SED oefent echter niet alleen rechtstreekse invloed uit op het beleid van de VdJ door middel van de daarin bestaande partijgroepen. Ook door het zogenaamde nomenklatoerastelsel in de DDR heeft de Oostduitse CP een stevige greep op het functioneren van de juristenorganisatie. In het kader van dit systeem worden alle sleutelposities in de samenleving alsmede de bezetting daarvan door in aanmerking komende personen vastgesteld en geregistreerd door de organen van de SED. Alle beslissingen in personeelsaangelegenheden met betrekking tot deze functies en personen moeten genomen worden op voorstel of minstens met instemming van de partij. Via het nomenklatoerastelsel, dat berust op de erkenning van de leidende rol van de SED, bepaalt de communistische partij welke persoon in een sleutelfunctie niet alleen bijvoorbeeld in de VdJ, maar ook op het Ministerie van Justitie en binnen de rechterlijke macht wordt benoemd of gekozen. Het carriereverloop van iedere belangrijke jurist in de DDR wordt daarmee door de SED volledig bepaald.

*Aldus artikel 39, 69 en 70 van de statuten van de SED.

Dat geldt zeker voor de 'eminence grise' van de VdJ, de 71-jarige Heinrich TOEPLITZ, die van oktober 1962 tot juni 1985 president van de juristenvereniging is geweest en daarna tot ere-president is benoemd. TOEPLITZ is voorzitter van het Oostduitse hooggerechtshof en afkomstig uit de gelederen van de 'Ost-CDU', die overigens ook de leidende rol van de SED erkent. Hij werd tijdens het laatste congres van de VdJ op 28 juni jl. als voorzitter opgevolgd door Guenter SARGE* terwijl Ulrich ROEHL** werd herkozen als eerste vice-president en secretaris-generaal (in feite de belangrijkste functie) van de VdJ.

Internationale activiteiten van de VdJ

De meeste maatschappelijke organisaties in de DDR ontplooiën in het verlengde van hun werkzaamheden op nationaal niveau ook internationale activiteiten en blijken daarbij niet zelden te worden ingeschakeld ten behoeve van het internationale beleid van de SED. Vooral de 'Freier Deutscher Gewerkschaftsbund' en de 'Freie Deutsche Jugend' ondersteunen zelfstandig of onder de paraplu van communistische mantelorganisaties als de 'World Federation of Trade Unions' en de 'World Federation of Democratic Youth' de socialistische vredespolitiek van de DDR en haar Oosteuropese bondgenoten. Ook de Oostduitse categorale vakorganisaties blijken in toenemende mate te worden ingezet in "de internationale vredesstrijd tegen de agressieve bewapenings- en confrontatiepolitiek van het Westen". Bekend in dit verband zijn bijvoorbeeld de activiteiten van het 'Komitee von Aertze der DDR zur Verhuetung eines Nuklearkrieges' onder leiding van Moritz MEBEL.

De afgelopen jaren is ook de 'Vereinigung der Juristen der DDR' regelmatig aan het internationale vredesfront verschenen, veelal opererend in het kielzog van de 'International Association of Democratic Lawyers (IADL)', een belangrijke internationale communistische frontorganisatie. Dat de VdJ inderdaad nauwe banden onderhoudt met de IADL werd nog eens duidelijk, toen zij op 25 juni jl. een 'Komitee von DDR-Juristen zur Verteidigung des Bulgarischen Buergers Sergej ANTONOV' in het leven riep in het kader van het IADL-actiejaar tegen de zogenaamde Bulgaarse connectie bij de aanslag tegen de paus in mei 1981.

Bij haar oprichting in 1949 onder de naam 'Vereinigung Demokratischer Juristen Deutschlands' (VDJD) kreeg de Oostduitse juristenvereniging als sectie van de IADL onder meer tot taak zich in te zetten voor een betere verstandhouding tussen de progressieve juristen in de bezettingszones van het naoorlogse Duitsland om daarmee "de voorwaarden te scheppen voor een uniforme democratische justitie" en "een rechtseenheid in Duitsland te verwezenlijken". Tegen deze achtergrond is het niet verwonderlijk dat aanvankelijk ook Westduitse juristen bij de VDJD waren aangesloten.

*SARGE is eerste vice-voorzitter van het Oostduitse hooggerechtshof en lid van de SED

**ROEHL is eveneens lid van de SED

De internationale activiteiten van de VDJD waren er op gericht door 'Auslandspropaganda' en het organiseren van en deelnemen aan internationale bijeenkomsten het aanzien te vergroten en de 'Anerkennung' te bepleiten van de in 1949 geproclameerde, maar aanvankelijk buiten het Oostblok niet erkende DDR. Daartoe moest zij zich vooral te weer stellen tegen de zogenaamde HALLSTEIN-doctrine,* krachtens welke de Bondsrepubliek Duitsland (BRD) afzag van diplomatieke betrekkingen met alle landen, die de soevereiniteit van de DDR erkenden.

Toen de verstandhouding tussen Oost-Berlijn en Bonn in het begin van de jaren zeventig geleidelijk verbeterde en de DDR zich uit haar diplomatiek isolement kon bevrijden werden ook taak en statuten van de VDJD gewijzigd. De Oostduitse juristenorganisatie kreeg haar huidige naam (Vereinigung der Juristen der DDR; VdJ) en diende op internationaal niveau voortaan een bijdrage te leveren aan de "verwezenlijking van de socialistische buitenlandse politiek van de DDR".

Al 25 jaar treedt met name VdJ-nestor Heinrich TOEPLITZ op als gezaghebbend pleitbezorger van de 'socialistische vredespolitiek' van de DDR. Hij is daarvoor ook in een gunstige positie gebracht door verschillende functies in zich te kunnen verenigen: vicevoorzitter van de 'Liga fuer Voelkerfreundschaft', voorzitter van de 'Freundschaftsgesellschaft DDR-Italien' en secretaris zowel als penningmeester van de IADL.

Onder TOEPLITZ is de VdJ steeds een actief deelnemer geweest op de congressen van de IADL. Ook was de VdJ in juni 1981 aanwezig op een tweedaagse bijeenkomst van juristen uit 40 landen in Moskou met als thema "Tegen het oorlogsgevaar, voor initiatieven ten gunste van de vrede en de ontwapening". Deze manifestatie eindigde met de welhaast voorspelbare eenzijdige veroordeling van de "agressieve politiek van de Verenigde Staten en enkele andere kapitalistische landen".

Sinds de door de IADL gesponserde Internationale Vredesconferentie van Juristen in Frankfurt in maart 1982 hebben Oostduitse juristen hun pogingen geïntensiveerd om confreres in het Westen te betrekken bij de internationale vredesstrijd vanuit de bekende Oosteuropese optiek. Resultaten zijn daarvan niet bekend geworden met uitzondering dan van de uitbreiding van de contacten met de 'Vereinigung Demokratischer Juristen in der Bundesrepublik Deutschland und Berlin'. Verder is de VdJ er in geslaagd haar banden met Finse 'vredesjuristen' te verstevigen tijdens een gemeenschappelijke bijeenkomst in Oost-Berlijn in mei 1984, die eindigde met een gezamenlijke oproep tot de ondertekening van een verdrag tussen de lidstaten van NATO en Warschaupact over het afzien van geweld en het instandhouden van vreedzame betrekkingen.

*Genoemd naar haar geestelijke vader Walter HALLSTEIN, van 1951 tot 1958 staatssecretaris van Buitenlandse Zaken in de BRD.

Met de eerder vermelde oprichting van het 'ANTONOV-Komitee' wil de VdJ nu ook een bijdrage leveren aan "de ontmaskering van de imperialistische lastercampagne tegen de Volksrepubliek Bulgarije". Het comite stelt zich daarbij ten doel de achtergronden op te helderen van het proces dat in mei jl. in Rome is begonnen tegen Sergej ANTONOV en twee andere Bulgaren, die beschuldigd worden van medeplichtigheid aan de aanslag tegen Paus Johannes Paulus II op het St. Pietersplein te Rome in 1981. ANTONOV was ten tijde van de aanslag onderdirecteur van het kantoor van de Bulgaarse luchtvaartmaatschappij Balkan Air in de Italiaanse hoofdstad en is door de inmiddels tot levenslang veroordeelde dader Mehmet Ali AGCA genoemd als een van de centrale figuren in een internationaal terroristencomplot, waarin ook de Bulgaarse geheime dienst en het KGB verwickeld zouden zijn. De betrokkenheid van ANTONOV die in sommige Westerse media breed wordt uitgemeten, wordt van Bulgaarse zijde tegengesproken.

Ofschoon de vice-president van de VdJ Friedrich WOLFF voorzitter is geworden van het 'ANTONOV-Komitee' mag verwacht worden dat juist TOEPLITZ een belangrijke rol zal spelen bij het "demaskeren van de imperialistische hetze" tegen ANTONOV. Als voorzitter van de 'Freundschaftsgesellschaft DDR-Italien' lijkt hij immers onder andere via de Italiaanse partnervereniging Italie-DDR over contacten te beschikken die in dit kader benut kunnen worden.

Het laatste VdJ-congres in juni jl. stond geheel in het teken van het veiligstellen van de vrede en de versterking van de "anti-imperialistische solidariteit". In bijzijn van de leider van de afdeling 'Staats- und Rechtsfragen' van het CC/SED Klaus SORGENICHT en minister van Justitie Hans-Joachim HEUSINGER, verzekerde de VdJ nog eens dat zij haar taken met "hoge politieke verantwoording" zal vervullen.